

Digitalni nomadi kao razvojna prilika za sektor turizma u Hrvatskoj

---

Kranjčec, Domagoj

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The University of Applied Sciences Baltazar Zapprešić / Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zapprešić**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:129:960673>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of the University of Applied Sciences Baltazar Zapprešić - The aim of Digital Repository is to collect and publish diploma works, dissertations, scientific and professional publications](#)

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Preddiplomski stručni studij
Poslovanje i upravljanje

DOMAGOJ KRANJČEC

DIGITALNI NOMADI KAO RAZVOJNA PRILIKA ZA
SEKTOR TURIZMA U HRVATSKOJ

PREDDIPLOMSKI ZAVRŠNI RAD

Zaprešić, 2023. godine

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Preddiplomski stručni studij
Poslovanje i upravljanje

Usmjerenje Menadžment uredskog poslovanja

PREDDIPLOMSKI ZAVRŠNI RAD

DIGITALNI NOMADI KAO RAZVOJNA PRILIKA ZA
SEKTOR TURIZMA U HRVATSKOJ

Mentor:
dr. sc. Stjepan Lacković, prof.v.š.

Naziv kolegija:
E-komunikacijski kanali

Student:
Domagoj Kranjčec

JMBAG studenta:
0234062340

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
ABSTRACT	2
1. UVOD	3
2. DEFINIRANJE POJMA DIGITALNI NOMAD	4
2.1 Povijest pojma digitalni nomad	5
3. KARAKTERISTIKE DIGITALNOG NOMADSTVA	6
3.1 Strukturni prikaz digitalnog nomada	9
3.2 Pozitivni aspekti nomadskog stila života	10
3.3 Negativni aspekti nomadskog stila života	11
3.4 Vrste poslova i radno vrijeme	11
3.4.1 Kreativni pisac	12
3.4.2 Administrativni djelatnik na daljinu	12
3.4.3 Osoba koja se bavi savjetovanjem	12
3.4.4 Analitičar podataka	13
3.4.5 Content creator (stvaratelj sadržaja)	13
3.4.6 Social media marketing	14
3.4.7 Virtualni asistent	14
3.4.8 Copywriter	15
3.4.9 Programer	16
3.4.10 Pridruženi marketing stručnjak (Affiliate marketing stručnjak)	16
3.4.11 SEO stručnjak	17
3.5 Broj digitalnih nomada u svijetu	17
3.6 Digitalni nomadi u budućnosti	17
4. ZAKONSKI OKVIRI KOJI SE PRIMJENJUJU NA DIGITALNE NOMADE	18
4.1 Pravni okviri u svijetu i Europi	18
4.2 Pravni okviri u Republici Hrvatskoj	20
4.3. Digitalni nomadi i porezi	22
5. NAJPOPULARNIJE LOKACIJE ZA BORAČAK DIGITALNIH NOMADA	23
5.1 Države u 2023 sa nomadskom vizom	24
5.2 Zemlje sa mogućnosti rada ali bez definirane vize za digitalne nomade	31
5.3 Poželjna infrastruktura destinacije povoljne za rad i život digitalnog nomada	32
5.4 Republika Hrvatska - destinacija digitalnih nomada	33
6. ZAKLJUČAK	35

7.	POPIS LITERATURE.....	36
	7.1 Knjige.....	36
	7.2 Znanstveni i stručni članci	36
	7.3 Internetski Izvori.....	36
8.	POPIS SLIKA.....	37
9.	POPIS GRAFIKONA.....	37
10.	POPIS TABLICA	37
11.	ŽIVOTOPIS DIPLOMANTA	38
12.	IZJAVA O AUTORSTVU ZAVRŠENOG RADA I AKADEMSKOJ ČESTITOSTI	41

SAŽETAK

Ovaj završni rad tematizira digitalne nomade - ljude koji koriste tehnologiju kako bi radili i zaradili novac sa bilo kojeg mjesta u svijetu. U radu se definira pojam digitalni nomad, opisuju se karakteristike ovog načina života, proučavaju se zakonski okviri koji se primjenjuju na digitalne nomade, te se istražuju najpopularnije lokacije za boravak digitalnih nomada.

Posebna pozornost posvećena je Hrvatskoj kao destinaciji za digitalne nomade.

U ovome radu također su izneseni i zaključci o digitalnom nomadstvu kao načinu života te su istaknute njegove prednosti i nedostaci. Rad donosi vrijedan uvid u sve važne aspekte digitalnog nomadstva i pruža korisne informacije o ovoj sve popularnijoj životnoj opciji.

Ključne riječi: *Digitalni nomad, viza, zakonski okviri, popularne lokacije.*

Title in English : DIGITAL NOMADS

ABSTRACT

This thesis focuses on digital nomads - people who use technology to work and earn money from any location in the world. The paper defines the term digital nomad, describes the characteristics of this way of life, studies the legal frameworks that apply to digital nomads, and investigates the most popular locations for digital nomads to live and work.

Special attention is focused to Croatia as a destination for digital nomads.

This paper also presents conclusions about digital nomadism as a way of life and highlights its advantages and disadvantages. The paper provides valuable insight into all important aspects of digital nomadism and provides useful information about this increasingly popular lifestyle option.

Key words: *Digital nomad, visa, legal frameworks, popular locations.*

1. UVOD

U posljednjih nekoliko godina, sve više ljudi okreće se načinu života koji je postao poznat kao digitalno nomadstvo. Digitalni nomadi su ljudi koji koriste tehnologiju kako bi radili i zaradili novac od bilo kojeg mjesta na svijetu. Ovaj način života pruža fleksibilnost, neovisnost i mogućnost istraživanja različitih kultura, a sve to dok se ostvaruje prihod putem interneta.

Ovaj završni rad ima za cilj istražiti digitalno nomadstvo, definirati pojam digitalni nomad, navesti karakteristike ovog načina života, proučiti zakonski okvir koji se primjenjuje na digitalne nomade, te istražiti najpopularnije lokacije za boravak digitalnih nomada. Poseban naglasak bit će stavljen na Hrvatsku kao destinaciju za digitalne nomade.

U prvom poglavlju, bit će definiran pojam digitalni nomad, te će biti razmotreni različiti oblici digitalnog nomadstva. U drugom poglavlju, bit će prikazane karakteristike digitalnog nomadstva, poput fleksibilnosti, neovisnosti i mogućnosti rada s bilo kojeg mjesta na svijetu. U trećem poglavlju, bit će proučeni zakonski okviri koji se primjenjuju na digitalne nomade, kao i njihova prava i obveze u zemljama u kojima borave.

U četvrtom poglavlju, bit će istražene najpopularnije lokacije za boravak digitalnih nomada, uključujući njihove prednosti i nedostatke. U petom poglavlju, bit će provedena analiza Hrvatske kao destinacije za digitalne nomade, s posebnim naglaskom na njezine prednosti i nedostatke u odnosu na druge popularne lokacije.

Na kraju, bit će izneseni zaključci o digitalnom nomadstvu kao načinu života, te će biti istaknute prednosti i nedostaci ovog načina rada i života.

2. DEFINIRANJE POJMA DIGITALNI NOMAD

Digitalnim nomadima smatraju se „radnici čije je primarno zaposlenje vezano uz internet, a koji se nisu dužni osobno pojavljivati na fizičkoj lokaciji posla, već su o njoj neovisni“ (Thompson, 2018: 3). Ovakav životni stil je omogućen zbog kombinacije izuma i inovacija, sveprisutne dostupnosti internetske mreže i mogućnosti povezanosti sa cijelim svijetom. Pametni telefoni i mogućnosti profesionalne video i glasovne komunikacije preko interneta su bitni elementi koji su omogućili digitalni nomadizam kao način života i rada. Ekonomija honorarnih poslova također doprinosi održivosti ovog životnog stila.

Digitalni nomadi često kombiniraju putovanje i rad, što im omogućava da istražuju svijet i istovremeno zarađuju novac. Neki digitalni nomadi se bave freelance poslovima, dok drugi imaju stalne zaposlenike koji im omogućavaju rad na daljinu.

Sukldano izvješću globalnog udruženja pustolovnih/avanturističkih putovanja koje donosi ATTA (*The Adventure Travel Trade Association*) a koje su pripremili Kelly i Arellano (2021) detektirane su ključne komponente nomadskog načina života kod odabira destinacije za rad, a one uključuju „važnost pouzdane internet veze, lijepo vrijeme i niske troškove života“. U istraživanju se navodi da većina digitalnih nomada radi za više poslodavaca (36%) ili su samozaposleni (33%). Glavni motiv za odabir ovog načina života i rada je mogućnost stalnih putovanja i iskustva različitih kultura, kao i upoznavanja lokalnog stanovništva. Zanimljivo je primijetiti da je 20% ispitanika postalo digitalnim nomadima tijekom 2020. godine, što se povezuje s utjecajem pandemije COVID-19.

Zaključno, digitalni nomadi su osobe koje rade digitalno i omogućuje im se da posao obavljaju bez obzira na lokaciju. To znači da mogu putovati, raditi iz kafića, coworking prostora, hotela ili bilo kojeg drugog mjesta koje im pruža potrebnu infrastrukturu i usluge za rad.

2.1 Povijest pojma digitalni nomad

U doba dok se hrana još morala loviti naši davni preci bili su nomadi koji su bili primorani seliti se u potrazi za hranom ili su bježali pred vremenskim neprilikama. Taj iskonski nagon za kretanjem zapisan je u našim genima, a iako više ne postoji nužna potreba za lovom na hranu kako bi se prehranili i održali na životu ostala nam je genska potreba za kretanjem dok se samo alat kojim si osiguravamo hranu promjenio. Sada se koristimo računalom i internetom i zovemo se digitalnim nomadima.

Prema dostupnim izvorima na internetu pojam „digitalni nomad“ prvi puta je upotrebljen u knjizi „Digitalni nomad“ 1997. godine. Knjigu je objavila obrazovna izdavačka kuća Wiley, a napisali su je Tsugio Makimoto i David Manners. Nije poznato je li taj izraz nastao tijekom pisanja knjige ili je korišten izraz koji je već ranije postojao. Lea Woodward je 2006. godine stvorila termin "neovisnost o lokaciji" kako bi opisala način života digitalnih nomada.

Deset godina nakon T. Makimoto i D. Manners, 2007. godine Tim Ferris ponovno stavlja naglasak i fokus na pojam digitalni nomad sa svojim bestsellerom broj 1 New York Times-a : „*The 4-hour work week: escape the 9-5, live anywhere and join the new rich*“. Knjiga doživljava uspjeh zahvaljujući prijedlozima za poslovne sheme i karijerne prečace, a osim dodatnog definiranja pojma digitalnog nomada, nije uspješno predvidjela razvoj budućnosti.

Dolaskom takozvane četvrte industrijske revolucije u pogledu digitalizacije donosi fundamentalnu promjenu fleksibilnosti radnog mjesta, a samim time i povećani broj honorarnih kratkoročnih poslova. Digitalni nomadizam je oblik rada i načina života koji se razvio u kontekstu tehnoloških postignuća, a posebice u kontekstu sveprisutnosti interneta. Stoga, može se reći da su digitalni nomadi jedan od nusprodukata digitalne ere u kojoj živimo.

U svijetu je ovaj stil života i rada postao sve popularniji još od 2014. godine, kada su se pojavile i prve internetske stranice koje rangiraju gradove prema troškovima života, vremenu i brzini interneta, a sve u cilju lakšeg donošenja odluke nomadima u odabiru gdje bi mogli boraviti.

Mnogi mladi, pa čak i stariji ljudi, spoznaju moć i prednosti digitalnih tehnologija jer im omogućavaju rad od kuće i mogućnost raspoređivanja i usklađivanja radnog i privatnog vremena, te odlučivanja o tome koliko i što žele raditi. Osobe koje rade kao digitalni nomadi ostvaruju svoj profesionalni razvoj u digitalnom okruženju te imaju priliku za zapošljavanje i samozapošljavanje u globalnom ambijentu. Ovakav način rada omogućava razvoj globalne konkurentnosti te je rezultirao pojavom "gig ekonomije". Tvrtke zapošljavaju nezavisne stručnjake, kao što su freelanceri ili digitalni nomadi, za obavljanje određenih poslova ili projekata na određeno vrijeme. Ovakav način rada pruža mobilnost, suradnju sa stručnjacima diljem svijeta, mogućnost rada na više različitih projekata i veću zaradu.

3. KARAKTERISTIKE DIGITALNOG NOMADSTVA

Wang B. sa svojim suradnicima predstavlja tri dostupna teorijska okvira u kojima pozicioniraju digitalno nomadstvo kao kulturni fenomen, ekonomsku aktivnost i tehnološki omogućenu samostalnu organizaciju rada i vremena.

Novi ekonomski model koji se opisuje ovdje prepoznaje se kao onaj koji uklanja tradicionalne granice između proizvodnje i potrošnje, a sve se to postiže kroz fokus na digitalnom radu. Drugim riječima, ovaj novi model omogućava fleksibilnost u radu i korištenju digitalne tehnologije kako bi se omogućila brza i učinkovita proizvodnja i pružanje usluga. Digitalni nomadizam je važno područje koje se fokusira na način rada temeljen na digitalnim tehnologijama koje omogućuju rad na daljinu bez obzira na lokaciju.

Wang B. i njegovi suradnici referiraju se na temeljne postulate moderne ekonomije prilikom definiranja pojma rada. Navode da su prema Smithu (1776) i Marxu (1867) definirana tri čimbenika proizvodnje; rad, odnosno ljudski napor, predmet poslovanja proizvodnje i alati kojima se koristimo u obavljanju posla. U novije doba, alati koje koristimo drugačiji su od onih korištenih u povijesti, a poznati su kao digitalni alati. Ovdje se radi o alatima koji su definirani kroz digitalne podatke u računalu ili stroju.

Rad svakog digitalnog nomada sastoji se od četiri vrlo bitna elementa prikazana u sljedećem slikovnom prikazu, a sastoji se od digitalnog rada, gig rada, nomadskog rada i globalne pustolovne avanture.

Graf 1. Elementi u radu digitalnih nomada

Izvor: Izrada autora

Digitalni nomadi koriste se raznim digitalnim alatima kao i platformama kako bi kreirali digitalne sadržaje koje plasiraju putem internet mreže. Za kreiranje ovog sadržaja nije im bitna lokacija već uređaji koje koriste kao što su pametni telefon, prijenosno računalo i sl. te stabilna i pouzdana internet veza.

Gig rad je način rada koji se temelji na sklapanju kratkoročnih poslova ili projekata na zahtjev. Ovaj način rada je fleksibilan i omogućuje ljudima da rade kada i gdje žele, uz uvjet da ispune dogovorene zadatke u dogovorenom roku. Sve više tvrtki primjenjuje ovaj model, u kojem se projekti povremeno povjeravaju gig radnicima. Ovaj trend postaje sve značajniji, a tvrtke motivira činjenica da ne moraju plaćati zdravstveno osiguranje i doprinose za ove radnike. Gig

radnici nisu obično zaposlenici tvrtke, već rade kao neovisni izvođači, što znači da nemaju stalni posao niti prava i povlastice koje idu s njim.

Digitalno nomadstvo donosi i izazov prilagođavanja izvršavanju redovnih poslovnih obveza tijekom stalnog putovanja i mjenjanja lokacije rada te se ova vrsta ljudi često susreće sa izazovima područne infrastrukture sredine u kojoj se trenutno nalaze, kao što je kvaliteta Wi-Fi signala, dostupnost coworking prostora za rad i kvalitete smještaja u kojemu borave.

Globalna poslovna avantura odnosi se na karijerni pristup koji uključuje putovanja i rad u inozemstvu, često u različitim zemljama i kulturama. Osobe koje se upuštaju u globalnu poslovnu avanturu mogu raditi sa bilo kojeg mjesta na planeti i to je uglavnom glavni motivator za odabir ovakvog načina života nomadima.

U vidu kulturnog fenomena vežu se pojmovi samoaktualizacija i lifehacker supkultura, a nastavno na toretski okvir digitalnog nomadstva.

Lifehacking je koncept koji se odnosi na korištenje različitih trikova, tehnika i alata kako bi se povećala produktivnost, organiziranost i učinkovitost u svakodnevnom životu. Ideja je da se životne zadatke i probleme može riješiti na kreativan i efikasan način, koristeći dostupne resurse i tehnologiju. Lifehacking se često spominje u kontekstu digitalnog nomadstva i slobodnog načina života, jer omogućuje pojedincima da bolje organiziraju svoje vrijeme i obveze bez tradicionalnih ograničenja uredskog posla.

U posljednjem teoretskom okviru rad digitalnih nomada smatra se mogućim zbog tehnološkog napretka. Digitalni nomadi vole za rad odabrati takozvana „egzotična“ mjesta, no u tim zemljama nema kvalitetne infrastrukture koja bi omogućila brzi internet. Zbog nedostatka brze i stabilne internetske veze ponekad je izazovno redovno i kvalitetno obaviti određene poslovne zadatke.

3.1 Strukturni prikaz digitalnog nomada

Portal FlexJobs (stranica sa oglasima sa otvorenim radnim mjestima kao npr. portal MojPosao) je proveo anketu na uzorku od 500 ispitanika koji se bave digitalnim nomadstvom vezanim uz njihove karijere i zaključno iznio zanimljive statističke podatke.

Prema provedenom ispitivanju došli su do zaključka da 27% digitalnih nomada čine minelijalci ili generacija Z, 41% pripada generaciji X dok se 32% klasificira kao „baby boomers“.

Posebno zanimljivom činjenicom i pomalo stereotipnom se pokazala predodžba digitalnog nomada koja je prisutna u javnosti, uopćeno digitalnim nomadom se smatraju osobe muškog spola, mlađe dobi koje putuju svijetom sa ruksakom na leđima. Provedeno istraživanje osporilo je tu pretpostavku i utvrđeno je da većinu digitalnih nomada čine žene i to 70%.

Što se tiče privatne sfere života 61% digitalnih nomada je u braku, od toga 31% njihovih partnera stalno putuje sa njima, dok 38% partnera povremeno putuje sa svojim supružnikom. Djecu mlađu od 18 godina pak ima 26% digitalnih nomada, a 59% njih izjasnilo se da djeca ne putuju sa njima.

U istraživanju portala FlexJobs, a koje prenosi i portal Nomadific su navedene i razlike prema različitim stilovima i preferencijama putovanja koja se dijele na četiri tipa:

- **The Wanderluster** - Stalno u pokretu, ova vrsta digitalnog nomada obično je mlada i ostat će na mjestu samo između 1-3 mjeseca
- **The slow nomad** - Kao što ime kaže, ovaj nomad bira manje bjesomučan način života, ostajući na istom mjestu između 3-6 mjeseci
- **The travel lover** - nomad koji ima bazu gdje se vraća i otkud putuje. Ne mora nužno konstantno biti na putu ali voli slobodu kretanja i opciju putovanja u bilo koje zadano vrijeme.
- **The Expat** - suštinski "spori putnik", ovaj nomad odlučit će živjeti u jednoj zemlji godinu dana ili dulje, istinski uranjajući u sve što mjesto nudi

S obzirom da su digitalni nomadi većinu svoga vremena daleko od mjesta stanovanja istražena je i informacija gdje odsjedaju kada su na putovanjima i 51% ispitanika izjasnilo se da odsjeda u hotelima, dok ih 21% ima vlastito prijevozno sredstvo koje je prilagođeno ovakvom načinu života dok se ostatak smješta kod obitelji ili poznanika, u Airbnb smještaju ili sl. i hostelima.

Vežano za obrazovanje, svi ispitanici su bili akademski obrazovani, a čak njih 33% je imalo visoku stručnu spremu.

3.2 Pozitivni aspekti nomadskog stila života

Pozitivna strana ovakvog načina života i rada je mogućnost usklađivanja privatnog i poslovnog života, fleksibilnost sa količinom obrađenih poslovnih angažmana i sloboda. Također jedna od prednosti je što nemaju klasične troškove putovanja do i sa radnog mjesta.

Poslodavcu koji angažira digitalnog nomada nije važno od kuda će posao biti obavljen, već je jedino očekivanje da zadatak bude obavljen kvalitetno i na vrijeme. Osobe koje rade na ovakav način razvijaju vještine koje ne bi mogle zaviti u radnom odnosu kakav je uobičajen. Kod digitalnih nomada se tako primjerice razvija osjećaj odgovornosti za svoju reputaciju, pomno planiranje, organizacija i zaključna provjera odrađenih zadataka.

Također, u obzir je potrebno uzeti i mogućnost da oni digitalni nomadi koji posjeduju vlastitu nekretninu u matičnoj zemlji istu mogu iznajmljivati dok borave u drugim djelovima svijeta gdje su stanovanje i ostali troškovi života niži. Na ovaj način mogu ostvariti prihod kojim si mogu osigurati dodatna sredstva.

Ono što većina ljudi prepoznaje kao najveću prednost digitalnog nomadizma su putovanja i upoznavanje sa različitim kulturama i stanovništvom, te doživljavanje lokalne kulture i tradicije.

3.3 Negativni aspekti nomadskog stila života

Digitalni nomadi svoje poslovne zadatke obavljaju pred računalom, a s obzirom da samostalno odlučuju koliko poslova će prihvatiti i odraditi, a sukladno tome i osigurati veću zaradu može se dogoditi da se vrijeme provedeno pred ekranom računala uvelike produži. Ovakav način rada može dovesti do problema sa vidom i kralježnicom, povećanjem prekomjerne težine i ostalih bolesti povezanih sa manjkom kretanja.

Računalo i ostali tehnološki uređaji koje koriste u radu kao i stabilna internetska veza je izuzetno bitna za kvalitetno obavljanje posla, a ukoliko se dogodi da nešto od navedenoga zakaže moguć je i gubitak posla, zarade i ugleda.

Portal Adventure travel trade association (ATTA) 2021. godine proveo je ispitivanje u kojemu su digitalni nomadi kao neke od velikih poteškoća naveli:

1. nemogućnost isključivanja – imaju osjećaj da moraju stalno biti dostupni i raditi
2. nesigurnost – neznanje što donosi sutra
3. usamljenost – nostalgija za domom, obitelji i prijateljima
4. financijske poteškoće – neredovitost prihoda
5. suradnja – ostvarivanje komunikacije sa suradnicima i klijentima
6. zadržavanje motivacije – pozitivan stav pri izvršavanju zadataka

Većina ovih poteškoća je složena i izazovna, no pomnim planiranjem i uz dobru organizaciju mogu biti uspješno savladani.

3.4 Vrste poslova i radno vrijeme

Popularna zanimanja među digitalnim nomadima su naravno ona koja se mogu obavljati putem računala i nisu vezana uz mjesto obavljanja zadataka. Takvi poslovi najčešće su kreativno pisanje, pojedini administrativni poslovi, savjetovanja, analitički poslovi vezani za određene poslovne

podatke, content creator, social media marketing, virtualni asistent, copywriter, programeri, pridruženi marketing stručnjak, SEO stručnjak. U nastavku ću ukratko pojasniti što koje od ovih popularnih zanimanje podrazumjeva.

Prema provedenoj anketi portala FlexJobs 70% ispitanika; digitalnih nomada navela je da radi 40 sati tjedno ili manje. Ako u usporedbu stavimo radno vrijeme provedeno u uredu koje se nemalo puta produlji na više od 8 sati dnevno i tako prekoračuje tjedni fond radnih sati ova činjenica je ujedno primamljiva i fascinantna.

3.4.1 Kreativni pisac

Kreativni pisac stvara originalna književna djela kao što su romani, priče, scenariji za filmove ili televiziju. On mora biti talentiran u pisanju i imati sposobnost izražavanja ideja i emocija na način koji će privući publiku. Posao kreativnog pisca također može uključivati promociju vlastitog rada i uspostavljanje odnosa s izdavačima i drugim profesionalcima u industriji književnosti i medija.

3.4.2 Administrativni djelatnik na daljinu

Nije potrebno sve administrativne poslove obavljati iz ureda. Oni administrativni poslovi koji se mogu obavljati van sjedišta kompanije omogućuju osobama koje ih obavljaju rad sa bilo kojeg mjesta na planeti.

3.4.3 Osoba koja se bavi savjetovanjem

Osoba koja se bavi savjetodavnim poslom obično pruža stručne savjete i podršku pojedincima, grupama, tvrtkama ili organizacijama kako bi im pomogla da riješe različite probleme, postignu svoje ciljeve ili poboljšaju svoje poslovanje. Savjetodavni posao može biti vrlo raznolik i uključuje različite vrste stručnosti, uključujući financije, pravo, poslovanje, obrazovanje, karijeru, psihologiju, nutricionizam, zdravlje i mnoge druge područja.

3.4.4 Analitičar podataka

Analitičar podataka je stručnjak koji analizira i interpretira velike količine podataka kako bi otkrio korisne informacije i trendove te na temelju njih donosi odluke i predlaže rješenja. On radi na prikupljanju, čišćenju i organiziranju podataka iz različitih izvora poput baza podataka, softverskih aplikacija, senzora i druge tehnologije kako bi ih mogao koristiti u analizi i interpretaciji. Analitičar podataka koristi svoje znanje i vještine kako bi stvorio vizualizacije podataka, izvješća i prezentacije koje će predstaviti svom timu ili klijentima. Te vizualizacije mogu uključivati grafikone, tablice, heatmapove, infografike i druge načine prezentacije podataka.

Konačno, analitičar podataka donosi zaključke na temelju analiza koje je napravio te predlaže strategije i rješenja koja se mogu primijeniti kako bi se poboljšalo poslovanje, učinkovitost ili profitabilnost organizacije.

3.4.5 Content creator (stvaratelj sadržaja)

Content creator je osoba koja stvara različite vrste sadržaja za digitalne medije, uključujući video, audio, tekst, fotografije i grafike. Njihov cilj je stvaranje kvalitetnog i zanimljivog sadržaja koji će privući pažnju i angažirati publiku.

Ovaj stvaratelj sadržaja na kreiranju sadržaja koji može biti zabavan, informativan ili edukativan, ovisno o vrsti sadržaja i ciljnoj publici. Na primjer, video content creatori mogu stvarati kratke filmove, vlogove, tutorijale ili reklame, dok pisani content creatori mogu pisati blogove, članke, vodiče ili opise, odnosno recenzije proizvoda.

Content creatori se obično oslanjaju na društvene mreže i druge digitalne platforme kako bi distribuirali svoj sadržaj i dosegli svoju publiku. Također oni analiziraju uspješnost svog sadržaja kako bi procijenili što rade dobro i što bi mogli poboljšati u budućim radovima.

3.4.6 Social media marketing

Osoba koja se bavi social media marketingom je stručnjak koji koristi društvene mreže i druge digitalne platforme kako bi promovirao proizvode, usluge, robne marke ili događaje. Njihov cilj je dosegnuti i angažirati ciljanu publiku na društvenim mrežama kako bi povećali svijest o brendu, poboljšali prodaju i izgradili dugoročni odnos s klijentima.

Konkretno, osoba koja se bavi social media marketingom radi na stvaranju strategije i plana za društvene mreže koji odgovara ciljnoj publici i ciljevima brenda. Ovo može uključivati odabir prave platforme za društvene medije, planiranje objava, korištenje odgovarajućih hashtagova i ključnih riječi te suradnju s influencerima i drugim korisnicima društvenih mreža.

Osim toga, osoba koja se bavi social media marketingom radi na stvaranju vizualnog i tekstualnog sadržaja koji će privući pažnju publike i potaknuti angažman. Oni također analiziraju uspješnost svojih kampanja i kontinuirano prilagođavaju svoju strategiju kako bi poboljšali učinkovitost.

3.4.7 Virtualni asistent

Virtualni asistent je osoba koja pruža administrativnu, organizacijsku i druge vrste podrške iz udobnosti svog doma, koristeći tehnologiju za komunikaciju s klijentima i kolegama. Posao virtualnog asistenta može uključivati razne zadatke, ovisno o klijentovim potrebama, ali u osnovi obuhvaća pružanje pomoći u vođenju poslovanja, administraciji i upravljanju projektima.

Konkretno, virtualni asistent može obavljati sljedeće zadatke:

- Administrativne zadatke: Virtualni asistent može pružati pomoć u vođenju poslovne dokumentacije, upravljanju računima, izradi računa i slanju ponuda.

- **Korisnička podrška:** Virtualni asistent može odgovarati na upite korisnika, pružati podršku za rješavanje problema i rješavati pritužbe.
- **Upravljanje projektima:** Virtualni asistent može pružati podršku u upravljanju projektima, uključujući planiranje, organizaciju i koordinaciju aktivnosti.
- **Upravljanje vremenom:** Virtualni asistent može pomoći u upravljanju vremenom, stvaranju rasporeda, organizaciji sastanaka i vođenju kalendara.
- **Marketinški zadaci:** Virtualni asistent može pružati pomoć u marketingu, uključujući izradu kampanja za društvene mreže, slanje newslettera i upravljanje marketinškom strategijom.

Najčešći alati koji se koriste za obavljanje posla su e-pošta, telefon, video pozivi i održavanje komunikacije putem društvenih medija. Uz navedeno virtualni asistenti često koriste različite softvere i alate za organizaciju posla, kao što su programi za vođenje projekata, računovodstveni softveri i druge digitalne platforme.

3.4.8 Copywriter

Copywriter je osoba koja piše tekstove za oglašavanje i marketing. Njihov posao je stvaranje sadržaja koji privlači pažnju i uvjerava potencijalne kupce da kupe proizvod ili uslugu.

Copywriter istražuje ciljanu publiku, planira oglašavačku kampanju, piše oglase, reklame i slogane, te prati učinkovitost oglasa i radi optimizaciju u cilju ostvarenja najboljih rezultata.

Copywriteri moraju biti kreativni i uvjerljivi te moraju imati dobre komunikacijske vještine. Oni također moraju biti upoznati s različitim marketinškim taktikama i kanalima oglašavanja.

3.4.9 Programer

Programer je osoba koja piše, testira i održava softverski kod. Njihov posao uključuje razvoj, implementaciju i održavanje softverskih aplikacija, sustava i alata za razne namjene.

Programeri koriste različite programske jezike i alate, ovisno o tome što se razvija. Oni mogu pisati kôdove za web stranice, mobilne aplikacije, softver za upravljanje poslovanjem, igre, znanstvene i inženjerske aplikacije te mnoge druge vrste softvera.

Programer također provodi vrijeme rješavajući probleme koji nastaju tijekom razvoja softvera, pronalazeći načine za poboljšanje performansi i funkcionalnosti te radeći s drugim članovima tima kako bi osigurali da softver radi kako treba. Uz to, programeri moraju pratiti najnovije trendove u tehnologiji kako bi bili u toku s najnovijim alatima i praksama u industriji.

3.4.10 Pridruženi marketing stručnjak (Affiliate marketing stručnjak)

Pridruženi marketing stručnjak je osoba koja radi na promociji proizvoda ili usluga drugih tvrtki putem vlastitih marketinških napora. Affiliate marketing je vrsta marketinga u kojoj affiliate marketer promovira proizvode ili usluge treće strane, a zauzvrat prima proviziju za svaku prodaju ili konverziju koju generira putem svojih marketinških aktivnosti.

Pridruženi marketing stručnjak obično odabire proizvode ili usluge koji se podudaraju s njihovim područjem interesa i publikom kojoj se obraćaju. Oni koriste različite marketinške tehnike kako bi privukli publiku, uključujući bloganje, stvaranje videa, društvene mreže i druge online kanale.

Kada affiliate marketer privuče publiku i potakne konverziju, oni dobivaju proviziju od prodaje. Ovi marketinški stručnjaci često koriste alate za praćenje i analizu kako bi pratili svoje marketinške aktivnosti i rezultate koje postižu.

3.4.11 SEO stručnjak

SEO stručnjak (Search Engine Optimization stručnjak) je osoba koja radi na poboljšanju organskog prometa na web stranicu putem pretraživača. Njihov posao uključuje optimizaciju web stranica kako bi bile bolje rangirane na pretraživačima poput Googlea i tako privukle više organskog prometa.

Oni također provode analizu konkurencije, prate trendove u traženju i algoritme pretraživača te prilagođavaju svoje strategije u skladu s tim. Osim toga, SEO stručnjaci često surađuju s drugim članovima tima za digitalni marketing kako bi osigurali usklađenost SEO strategije s drugim marketinškim aktivnostima tvrtke.

3.5 Broj digitalnih nomada u svijetu

Prema trenutno dostupnim podacima ne postoji točan broj digitalnih nomada u svijetu iz razloga što još uvijek ne postoji jedinstvena definicija digitalnog nomada i evidencija takve vrste zanimanja, te ne postoji formalna organizacija ili agencija koja bi pratila njihov broj. Ono što je sigurno da se ovdje radi o rastućoj populaciji. Prema istraživanju stranice Remote.co koja objavljuje otvorene pozicije za radne zadatke koji se mogu obavljati radom na daljinu 74% poslodavaca smatra da će fleksibilnost rada na daljinu postati standard u budućnosti. Također, studija "State of Remote Work" koju provodi FlexJobs i Global Workplace Analytics, procjenjuje da će do 2025. godine 36,2 milijuna Amerikanaca raditi na daljinu, što je porast od 16% u odnosu na 2020. godinu.

3.6 Digitalni nomadi u budućnosti

Trend porasta digitalnih nomada zabilježio je lagani pad tijekom pandemije s obzirom na sveopću neizvjesnost i otežan način putovanja. Kako su se mjere za suzbijanje pandemije popuštale diljem

svijeta većina nomada je nastavila sa svojim životnim stilom, a sve je vjerojatnije da će porasti i broj onih koji će napraviti iskorak u ovaj način života. Prema jednom izvještaju MBO-a u SAD-u je u 2020 godini 17 milijuna ljudi čekalo na svoju priliku za novim načinom života kao digitalni nomad.

Tijekom COVID-19 pandemije mnoge kompanije su se u kratkom roku morale prilagoditi i omogućile su rad od kuće, a to su učinili i najpoznatiji tehnološki divovi kao što su Facebook, Google, Amazon i Apple. Kada se situacija sa pandemijom malo stabilizirala preispitali su svoju strategiju i uveli nova pravila rada. Facebook je jedini koji je prihvatio preko 90% zahtjeva za radom od kuće dok su ostale kompanije uvele povremenu obvezu dolaska u ured. Ova praksa kompanija ne ide u prilog predviđanjima da će brojke digitalnih nomada drastično rasti već je za očekivati da će taj broj ipak pratiti malo realniji rast.

4. ZAKONSKI OKVIRI KOJI SE PRIMJENJUJU NA DIGITALNE NOMADE

Kada pogledamo način rada digitalnih nomada postavlja se pitanje kako bi se mogao oporezivati njihov rad. Gledano sa stajališta digitalnog nomada jasno je da žele platiti što manje poreza kako bi ostvarili veću zaradu, no svaka pojedina zemlja u kojoj borave i rade imaju svoje porezne zakone i porezne stope. U nastavku ću pojasniti koji propisi i pravila se primjenjuju u svijetu i prikazati trenutnu situaciju u zakonodavstvu Republike Hrvatske. Kako se ovdje radi i o stranim državljanima biti će prikazan zakonski okvir za dobivanje vize za digitalne nomade u Republici Hrvatskoj.

4.1 Pravni okviri u svijetu i Europi

Pravni okviri za digitalne nomade u Europi i svijetu razlikuju se ovisno o zemlji i regiji u kojoj se digitalni nomadi nalaze. Međutim, postoje neka zajednička pravila i propisi koji se primjenjuju u većini zemalja. Na primjer, većina zemalja ima zakone i propise koji uređuju rad na daljinu i

mobilni rad, uključujući pravila za plaćanje poreza, imigraciju, boravišne dozvole, socijalno osiguranje i druga pitanja koja su relevantna za mobilne radnike.

U nekim zemljama postoji i specifična kategorija viza namijenjena digitalnim nomadima, koje omogućuju legalni boravak i rad na određenom području za određeno vrijeme. Estonija i Portugal su neke od zemalja koje su uvele vize za digitalne nomade. Za podnošenje zahtjeva za vizu u Estoniji potrebno je dokazati da ste u proteklih šest mjeseci ostvarivali zaradu od približno 3.000 Funti mjesečno, dok se za podnošenje zahtjeva za vizu u Portugalu traži da se dokaže zarada od 2.800 EUR mjesečno.

Slika 1. Estonska viza za digitalne nomade

Izvor: [citiesabc.com](https://www.citiesabc.com)

U Europi, Europska unija je također izdala smjernice za rad na daljinu i mobilni rad koji su usklađeni s nacionalnim zakonodavstvima zemalja članica. Te smjernice uključuju pitanja kao što su radno vrijeme, odmori, plaća i socijalno osiguranje.

U Sjedinjenim Američkim Državama, postoje savezni zakoni koji reguliraju rad na daljinu i mobilni rad, ali također postoje i zakoni na saveznoj državnoj i lokalnoj razini koji se primjenjuju na digitalne nomade.

4.2 Pravni okviri u Republici Hrvatskoj

Zakon o strancima koji je izglasan 20. studenoga 2020., a na snagu je stupio 1. siječnja 2021. donosi sljedeću definiciju: “Digitalni nomad je državljanin treće zemlje koji je zaposlen ili obavlja poslove putem komunikacijske tehnologije za tvrtku ili vlastitu tvrtku koja nije registrirana u Republici Hrvatskoj i ne obavlja poslove ili pruža usluge poslodavcima na području Republike Hrvatske.” (Zakon o strancima, Pojmovnik, članak 3, NN 133/20). Isti ovaj Zakon regulira i izdavanje viza digitalnim nomadima.

Sukladno tom istom Zakonu zahtjev za privremeni boravak može biti odobren do godine dana. Također je definirano i da se nakon proteka roka od šest mjeseci od isteka privremenog boravka postupak za reguliranje boravka digitalnog nomada može ponoviti.

Ovim zakonom Hrvatska je napravila pozitivan iskorak koji su digitalni nomadi diljem svijeta iščekivali jer im je pojednostavljen dolazak u Hrvatsku, idealnu destinaciju za kombinaciju poslovnog i privatnog života, te mogućnošću upoznavanja drugačije kulture i povijesti.

U nastavku donosim kratki hodogram za apliciranje za vizu digitalnog nomada u Republici Hrvatskoj.

Osoba koja nema potrebnu vizu za ulazak u Republiku Hrvatsku zahtjev mora uputiti konzularnom uredu Republike Hrvatske u inozemstvu. Osoba kojoj nije potrebna viza za ulazak u Republiku hrvatsku zahtjev može uputiti konzularnom uredu Republike Hrvatske ili u nadležnoj policijskoj postaji prema mjestu svoga boravišta.

Zahtjevu je potrebno priložiti sljedeću dokumentaciju:

1. ispunjen 1a Obrazac
2. presliku važeće putne isprave (rok važenja isprave mora biti dulji tri mjeseca od perioda namjeravanog boravka u RH)

3. dokaz o zdravstvenom osiguranju (privatno ili putno osiguranje koje pokriva područje RH)
4. dokaz o svrsi (Ugovor o radu ili drugi dokument kojim se dokazuje da se radi o obavljanju poslova putem komunikacijske tehnologije za stranog poslodavaca ili vlastitu tvrtku koja nije registrirana u RH)
5. dokaz o sredstvima za uzdržavanje za vrijeme boravka u Republici Hrvatskoj.
Kao dokaz priznaje se izvod bankovnog računa ili dokaz o redovnom priljevu sredstava. Sukladno Uredbi o načinu izračuna i visini sredstava za uzdržavanje državljanina treće zemlje u Republici Hrvatskoj („Narodne novine“, br. 14/21) koja je stupila na snagu 13. veljače 2021., državljanin treće zemlje koji regulira privremeni boravak u svrhu boravka digitalnih nomada mora raspolagati sredstvima u visini od najmanje 2,5 prosječne mjesečne neto isplaćene plaće za prethodnu godinu na temelju službeno objavljenih podataka Državnog zavoda za statistiku, a za svakog daljnjeg člana obitelji ili životnog ili neformalnog životnog partnera iznos se uvećava za dodatnih 10 % prosječne mjesečne neto isplaćene plaće. U ovom trenutku iznos potrebnih sredstva na mjesečnoj osnovi je minimalno 16.142,5 kn, odnosno ako je namjeravani period boravka u Republici Hrvatskoj 12 mjeseci, potrebno je dokazati da raspolazete sredstvima u iznosu minimalno od 193.710,00 kn.
6. dokaz da osoba nije pravomoćno osuđivana za kaznena djela u matičnoj zemlji ili zemlji u kojoj je boravio prije dolaska u Republiku Hrvatsku.
7. navesti adresu u Republici Hrvatskoj (Ako se radi o podnošenju prvog zahtjeva i osoba nema adresu u Republici Hrvatskoj, moguće je kao adresu namjeravanog boravka navesti privremenu adresu (hostela/hotela ako je rezerviran/potvrđena rezervacija smještaj).

Iako je broj zahtjeva za izdavanjem vize za digitalne nomade u porastu, a prema pisanju portala Glas Istre situacija u realnosti i nije baš idealna za digitalne nomade koji žele provesti dulje vrijeme u Hrvatskoj. Smatra se da je Hrvatska jedna od rigoroznijih zemalja, jer ukoliko se digitalnom nomadu sviđi raditi u Hrvatskoj i odluči da želi ostati duže od godinu dana potrebno je izaći iz zemlje na najmanje šest mjeseci kako bi se mogao ponovo pokrenuti postupak za izdavanjem nove vize.

U međuvremenu su i druge Europske zemlje uvele vize za digitalne nomade, no u tim zemljama je moguće produljiti vizu nakon isteka perioda važenja prvog izdavanja, ovisi o mjestu, primjerice, u Češkoj, na razdoblje od ukupno tri godine.

4.3. Digitalni nomadi i porezi

Kada govorimo o digitalnim nomadima, sa ekonomske strane ne možemo propustiti spomenuti i plaćanje poreza s obzirom na njihov način ostvarivanja zarade i životnog stila. Svaka osoba u svijetu koja radi na uobičajenim radnim mjestima u zemlji u kojoj zarađuje plaća poreze i prireze na ostvareni prihod. Kod digitalnih nomada situacija je specifična jer se radi o ljudima koji u jednoj državi imaju državljanstvo, u drugoj prijavljeno boravište, a zapravo prebivaju i rade na sasvim trećoj lokaciji, a ponekad rade iz drugih zemalja na osnovu izdane turističke vize.

Ovdje je odmah jasno evidentno da se na ovakav način vrlo lako može izbjeći plaćanje poreza.

Uzmimo za primjer državljanina Njemačke, koji ima prebivalište u Maleziji i većinu vremena provodi na Tajlandu sa odobrenom turističkom vizom i ima otvoren bankovni račun na otoku Man, a kao digitalni nomad ostvaruje prihode od rada za kompaniju iz Hong Konga. Ovaj Nijemac ne mora platiti porez Njemačkoj jer ga tamo smatraju nerezidentom, u Maleziji ne plaća porez jer tamo zapravo i ne živi, a Tajland ga ne može oporezivati jer prihod dolazi iz strane zemlje.

Ovdje se pojavljuje takozvana teorija pet zastava koja podrazumijeva da iz svake zemlje uzmete za sebe ono što je najbolje, a kako biste si osigurali blagodat, odnosno da biste trebali ići tamo gdje vas najbolje tretiraju.

Što se tiče oporezivanja u Republici Hrvatskoj digitalni nomadi su povlašteni i prema Zakonu o porezu na dohodak, a sukladno članku 9 (NN 115/2016) se navodi da se ne plaća porez na dohodak na primitke fizičkih osoba ostvarene po osnovi obavljanja nesamostalnog rada ili djelatnosti za poslodavca koji nije registriran u Republici Hrvatskoj temeljem stečenog statusa digitalnog nomada.

5. NAJPOPULARNIJE LOKACIJE ZA BORAVAK DIGITALNIH NOMADA

Digitalni nomadi mogu boraviti na različitim lokacijama diljem svijeta, ovisno o njihovim preferencijama, stilu života i proračunu. U nastavku donosim pregled deset najpopularnijih lokacija za rad i boravak digitalnih nomada prema trenutno dostupnim podacima na internetu:

1. Indonezija - Bali je dugogodišnji favorit digitalnih nomada zbog niskih troškova života, prekrasne prirode, bogate kulture i opuštajuće atmosfere.
2. Chiang Mai, Tajland - Chiang Mai je još jedno popularno odredište za digitalne nomade zbog niskih troškova života, ukusne hrane, bogate kulture i toplog vremena tijekom cijele godine.
3. Lisabon, Portugal - Lisabon je postao vrlo popularan među digitalnim nomadima zbog niskih troškova života, sunčanog vremena, prekrasnih plaža i kulturne scene.
4. Medellin, Kolumbija - Medellin je postao sve popularniji među digitalnim nomadima zbog niskih troškova života, prekrasnog vremena tijekom cijele godine i raznolike kulture.
5. Berlin, Njemačka - Berlin je popularno odredište za digitalne nomade zbog živahne umjetničke scene, kulturnih događaja, dobrog javnog prijevoza i širokog izbora coworking prostora.
6. Budimpešta, Mađarska - Budimpešta je postala popularna među digitalnim nomadima zbog niskih troškova života, prekrasnih građevina, povijesnih spomenika, kulturnih događaja i široke ponude hrane i pića.
7. Ubud, Indonezija - Ubud je popularno odredište za digitalne nomade zbog prekrasne prirode, mirne atmosfere, duhovne scene i pristupačnih cijena smještaja.
8. Playa del Carmen, Meksiko - Playa del Carmen je postao popularan među digitalnim nomadima zbog prekrasnih plaža, dobre hrane i pristupačnih cijena smještaja.
9. Split, Hrvatska - Split je postao popularan među digitalnim nomadima zbog povijesnih spomenika, prekrasne prirode i prijateljske atmosfere.

Digitalni nomadi koji odaberu gore navedene lokacije dolaskom u pojedinu zemlju prilagode svoj način života lokalnoj kulturi i okruženju te se ne smatraju tipičnim turistom.

5.1 Države u 2023 sa nomadskom vizom

Broj država koje nude posebnu vizu za digitalne nomade kontinuirano raste. U nastavku su navedene zemlje koje u trenutku pisanja ovog rada imaju razrađen vizni sustav za digitalne nomade prema pisanju portala Nomadgirl.

1. **Gruzija** - Gruzija je jedna od najatraktivnijih zemalja za digitalne nomade na današnjem tržištu. Nije potrebna viza za rad i boravak, a troškovi života su niski.
2. **Hrvatska** - Hrvatska je uvela novi program "Digital Nomad Visa" u 2021. godini, koji digitalnim nomadima omogućuje boravak u Hrvatskoj do godinu dana.
3. **Češka** – Češka viza sa kojom je moguće ondje raditi zove se Zivno. Izdavanje je nažalost dosta komplicirano jer je potrebno imati obrtničku dozvolu i registrirati obrt u toj zemlji. Omogućuje rad na godinu dana i može se produžiti.
4. **Estonija** - Estonija je prva zemlja koja je uvela poseban program za digitalne nomade u 2020. godini. Program se naziva "Digital Nomad Visa" i omogućuje digitalnim nomadima boravak u Estoniji do godinu dana.
5. **Island** - Island ima dugoročnu vizu za radnike na daljinu. Vrijedi samo 6 mjeseci, a ako se zahtjev podnese dok ste u schengenskom području tada viza vrijedi samo 90 dana.
6. **Njemačka** - Njemačka planira uvesti vizu za digitalne nomade u 2021. godini, koja će omogućiti boravak u zemlji do godinu dana.
7. **Norveška** – Norveška nudi vizu digitalnim nomadima sa rokom važenja dvije godine. Život u ovoj zemlji je prilično skup pa ta činjenica i ne privlači puno digitalnih nomada.
8. **Portugal** - Portugal je uveo posebnu vizu za digitalne nomade u 2021. godini, koja omogućuje boravak u zemlji do godinu dana.
9. **Malta** – Malta nudi mogućnost izdavanja vize sa rokom važenja od godine dana, a po isteku se može podnijeti zahtjev za produljenjem.
10. **Grčka** - Grčka je uvela vizu za digitalne nomade u 2021. godini, koja omogućuje boravak u zemlji do godinu dana.

11. **Rumunjska** - Rumunjska je zemlja s najbržim širokopojasnim internetom u EU. Rumunjska je odobrila vizu za digitalne nomade 21. prosinca 2021. Izdaje se sa rokom važenja od 12 mjeseci, a može se dodatno produžiti za novih 12 mjeseci.

Slika 2. Rumunjska

Izvor: Internet

12. **Mađarska** - Mađarska digitalna nomadska viza pod nazivom Bijela kartica pokrenuta je u studenom 2021. To je jedna od lakših digitalnih nomadskih viza s obaveznim prihodom od samo 2000 eura mjesečno.
13. **Cipar** - građanima Ujedinjenog Kraljevstva, kao i ostalim građanima izvan EU-a, daje pravo boravka i rada na daljinu na otoku tijekom 12 mjeseci. Ova se viza može produžiti za dodatnih 24 mjeseca.
14. **Latvija** - viza vrijedi godinu dana s mogućnošću produljenja za još jednu godinu. Ova viza dostupna je samo stranim državljanima koji rade za poslodavca ili tvrtku koja je registrirana u zemlji OECD-a.

15. **Albanija** - Albanska digitalna nomadska viza vrijedi jednu godinu i može se produžiti na još jednu godinu i nakon toga na pet godina. Nakon punih 7 godina moguće je podnijeti zahtjev za stalni boravak.
16. **Armenija** - Armenija ima boravišnu dozvolu koja stranim vlasnicima tvrtki omogućuje boravak 1 godinu koja se može obnoviti na najviše 5 godina. Nakon 5 godina moguće je podnijeti zahtjev za stalni boravak.
17. **Barbados** – vizu je moguće dobiti na period od godine dana.
18. **Antigva i Barbuda** - vizu je moguće dobiti na period od dvije godine.
19. **Bermuda** - trošak prijave je jeftin i nema zahtjeva za dokazivanjem određene plaće. Međutim, ovo je najskuplja zemlja na svijetu kada su u pitanju troškovi života.
20. **Anguilla** – vizu je moguće dobiti na period od jedne godine.
21. **Montserrat** - vizu je moguće dobiti na period od jedne godine.
22. **Dominika** – viza omogućuje ljudima da ostanu na ovom bujnom tropskom vulkanskom otoku poznatom po svojim toplim izvorima do 18 mjeseci.
23. **Bahami** – viza se izdaje na period od 12 mjeseci, ali to je moguće produljiti na 3 godine.
24. **Curacao** – viza omogućuje početni boravak od 6 mjeseci s mogućnošću produljenja na još šest mjeseci.

Slika 3. Curacao

Izvor: Internet

25. **Saint Lucia** - neuseljenička vizu omogućuje boravak od 12 mjeseci. Cijena vize je niska i ne postoje zahtjevi za minimalni prihod.
26. **Grenada** – viza vrijedi godinu dana i može se obnoviti na još jednu godinu. Velika prednost je što je moguće uživati u neoporezivanju prihoda.
27. **Kostarika** - Kostarika je uvela vizu za digitalne nomade u 2020. godini, koja omogućuje boravak u zemlji do godinu dana.
28. **Panama** - u svibnju 2021. Panama je kreirala vizu za kratki boravak za radnike na daljinu. Riječ je o 9-mjesečnoj vizi koja se može produžiti za još 9 mjeseci.
29. **Belize** - Belize je pokrenuo svoj program „Work Where You Vacation“ koji digitalnim nomadima omogućuje boravak i rad na daljinu 180 dana.

30. **El Salvador** - viza omogućuje boravak u zemlji do dvije godine. Nakon dvije godine možete se obnoviti na još dvije godine, što omogućuje boravak u zemlji ukupno četiri godine.
31. **Brazil** - jednogodišnja viza koja se može obnoviti na još godinu dana.
32. **Ekvador** - u srpnju 2022. Ekvador je pokrenuo svoju digitalnu nomadsku vizu sa maksimalnim rokom boravka do dvije godine.
33. **Dubai (UAE)** – viza se može zatražiti sa rokom trajanja od maksimalno 12 mjeseci, a pogodnost je što se dohodak ne oporezuje.
34. **Abu Dabi** – nomadska viza u trajanju od jedne godine
35. **Tajland** - Nakon dugog čekanja, Tajland je konačno pokrenuo (1. rujna 2022.) svoju dugoročnu boravišnu vizu (LTR), 10-godišnju vizu za bogate iseljenike, investitore, umirovljenike i digitalne nomade.
36. **Malezija** - od 1. listopada 2022. Malezijski *De Rantau Nomad Pass* program je aktivan. Ova malezijska digitalna nomadska viza vrijedi 12 mjeseci i može se produžiti za dodatnih 12 mjeseci.
37. **Mauricijus** - program Premium Visa koji nudi Mauricijus nema naknade i nije potrebno dokazivati prihode. Viza vrijedi 1 godinu.
38. **Zelenortski otoci** – viza sa rokom važenja do 6 mjeseci i mogućnošću dodatnog produljenja na novih 6 mjeseci.
39. **Sejšeli** – viza sa rokom važenja do maksimalno 12 mjeseci.
40. **Namibija** – Namibija ima niski prag prihoda koje zahtjeva od digitalnih nomada; od 2000 dolara mjesečnog i vrijedi 6 mjeseci.

Slika 4. Namibija

Izvor: Internet

41. **Srbija** – viza za digitalne nomade sa rokom važenja do maksimalno 90 dana.
42. **Bali** - Indonezijska vlada objavila je 2021. da će digitalni nomadi s prihodom iz inozemstva dobiti petogodišnje vize za digitalne nomade bez oporezivanja.
43. **Kolumbija** - Kolumbija je pokrenula digitalnu nomadsku vizu koja omogućuje digitalnim nomadima kojima se viza odobri da u zemlji ostanu dvije godine.
44. **Argentina** - Argentina je pokrenula svoju digitalnu nomadsku vizu 21. svibnja 2022. Digitalna nomadska viza omogućuje boravak u ovoj zemlji od jedne do tri godine.
45. **Meksiko** - Meksiko je uveo poseban program za digitalne nomade u 2020. godini, koji omogućuje boravak u zemlji do godinu dana.
46. **Bahrein** - Bahrein je uveo vizu za digitalne nomade 2020. godine, koja omogućuje boravak u zemlji do godinu dana.

Slika 5. Bahrein

Izvor: Internet

47. **Španjolska** – Španjolska viza za digitalne nomade dostupna je državljanima zemalja izvan EU-a koji rade na daljinu za tvrtke koje nisu Španjolske. Vizu je moguće dobiti na maksimalni rok važenja od 5 godina.

Kajmanski otoci povukli su svoju digitalnu nomadsku vizu pod nazivom *Global Citizen Concierge Program*. Ovaj je program bio usmjeren samo na vrlo bogate digitalne nomade i bio je savršen proizvod za nadoknadu smanjenja prihoda povezanih s turizmom tijekom pandemije. Sada kada su se prihodi povezani s turizmom oporavili i kada su ograničenja putovanja zbog covid-a popustila, korisnost vize za digitalne nomade postala je manja.

5.2 Zemlje sa mogućnosti rada ali bez definirane vize za digitalne nomade

Nisu sve zemlje raširenih ruku dočekale ovaj način života i rada, pa tako neke od zemalja koje bi mogle biti poželjne za posjet i odsjedanje digitalnim nomadima nisu omogućile izdavanje viza ove vrste. Boravak digitalnih nomada u ovim zemljama reguliran je redovnim Zakonom o strancima stoga digitalni nomadi mogu na svojim proputovanjima provesti i dio vremena u ovim zemljama.

Tablica 1. Popis zemalja sa vizom za strance uz koje je moguć rad digitalnog nomada

Zemlja	Period važenja vize u mjesecima
Filipini	3 mjeseca
Indija	6 mjeseci
Peru	6 mjeseci
Velika Britanija	6 mjeseci
Šri Lanka	30 dana do max 9 mjeseci
Tajvan	neograničeno

Izvor: izrada autora prema podacima dostupnim na internetu

Situacija u susjedstvu također nije pozitivna što se tiče prihvata digitalnih nomada putem viznog sustava. Od pet susjednih zemalja samo dvije zemlje nude mogućnost realizacije vize za digitalne nomade, a to su Srbija i Mađarska.

Dok Italija već duže vrijeme radi na pravnoj regulaciji viza za digitalne nomade Slovenija i Bosna i Hercegovina ne razmatraju uvođenje ovakvih viza i nude mogućnost boravka putem turističkih viza, a njihov period važenja naveden je u tabličnom prikazu niže.

Tablica 2. Popis susjednih zemalja bez vize za digitalne nomade i rokovi važenja turističkih viza

Zemlja	Period važenja vize u mjesecima
Bosna i Hercegovina	3 mjeseca
Italija	3 mjeseca
Slovenija	3 mjeseca

Izvor: izrada autora prema podacima dostupnim na internetu

5.3 Poželjna infrastruktura destinacije povoljne za rad i život digitalnog nomada

Prije svega ono što je najbitnije svakom digitalnom nomadu za rad je internetska veza, a ona mora biti pouzdana, stabilna, kvalitetna i brza. Također su jako bitni i vremenski uvjeti u kojima se boravi, jer svaki digitalni nomad svoje slobodno vrijeme želi maksimalno iskoristiti istraživanjem zemlje koju su odabrali za svoju destinaciju. Ono što je također vrlo poželjno svakome digitalnom nomadu su i niski troškovi života kako bi što manje sredstava morao izdvojiti za rentu, troškove hrane i režija pa čak i ostalog sadržaja koji se može pripisati luksuzu.

Sljedeće što bi bilo na popisu želja digitalnog nomada su države u kojima je što jednostavniji birokratski postupak za izdavanje i produljenje viza, sigurnost u zemlji i dobra mreža javnog prijevoza. Također ovdje možemo navesti i dostupnost coworking prostora koji omogućuje korištenje nekih zajedničkih uređaja kao što su pisači, kopirni uređaji i slično.

Prema gore navedenim informacijama koje su navedene i u ATTINOM istraživanju jasno je da destinacija koja želi biti privlačna digitalnim nomadima mora poraditi na pouzdanosti internetske mreže i infrastrukture, pojednostavljenju procedura sa izdavanjem viza kao i smanjenjem visine praga potrebnih primanja kao jednog od uvijeta za odobrenje vize, te da moraju jasno biti komunicirani realni troškovi života, a ako je moguće i porezno rasteretiti prihode digitalnih nomada.

5.4 Republika Hrvatska - destinacija digitalnih nomada

Hrvatska nudi puno prednosti digitalnim nomadima koji se odluče ovdje boraviti. Ono što je njima najvažnije kao naprimjer wifi dostupan u svakom ugostiteljskom objektu, 5G brzina mreže i sve više rastući broj postavljenih optičkih kablova Hrvatska ima u sve većem postotku.

Viza za digitalne nomade u Hrvatskoj je postala stvarnost zahvaljujući i naporima nizozemskog poduzetnika i investitora Jan de Jonga koji je uputio direktnu poruku premijeru Andreju Plenkoviću za uvođenjem viznog sustava za digitalne nomade. Zakon je postao važeći početkom 2021. godine, a prva viza digitalnom nomadu Melissi Paul, državljanke Amerike izdana je 26.01.2021. godine. Procedura za izdavanje vize nije komplicirana što je dodatni plus digitalnim nomadima u odabiru Hrvatske za njihovu destinaciju.

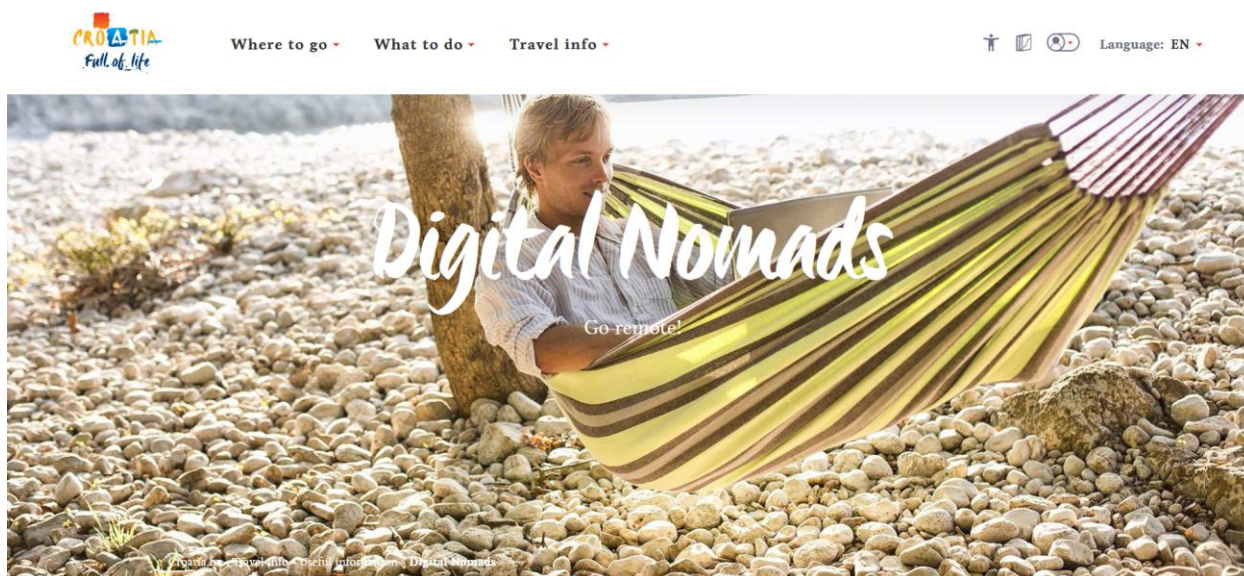

Slika 6. Jan de Jong

Izvor: Internet

Niski troškovi života u odnosu na ostale Europske zemlje, kao i činjenica da velik broj stanovništva govori engleski i njemački jezik, pa zatim povoljna klima i dobra prometna povezanost sa ostatkom Europe je također nešto što nas visoko rangira na listama poželjnih destinacija.

Kako bi podržali i olakšali dolazak digitalnim nomadima HTZ je na svojoj web stranici croatia.hr pokrenuo posebnu sekciju sa informacijama za digitalne nomade. Ovo je zasigurno „obvezna literatura“ za svakoga tko planira privremeni život i rad u Hrvatskoj.

Slika 7. Izgled stranice HTZ-a namjenjen digitalnim nomadima

Izvor: Internet

Zaključno, poboljšanja u smislu izgradnje optičke infrastrukture u manjim mjestima su vrlo poželjna, kao i povećanje broja coworking prostora što zapravo predstavlja i svojevrsnu poduzetničku priliku.

6. ZAKLJUČAK

U završnom radu koji se bavi temom digitalnih nomada, obrađena su ključna pitanja vezana uz ovaj način života i rada. Definirana je pojam digitalni nomad te su istaknute karakteristike digitalnog nomadstva kao što su fleksibilnost, mobilnost i neovisnost o geografskoj lokaciji. Nadalje, u radu su analizirani zakonski okviri koji se primjenjuju na digitalne nomade, uključujući porezne propise, radne dozvole i prava na socijalnu sigurnost.

U sklopu rada, predstavljene su najpopularnije lokacije za boravak digitalnih nomada, kao što su Bali, Chiang Mai, Lisbon, Medellin i druge. Osim toga, poseban naglasak stavljen je na Hrvatsku kao destinaciju digitalnih nomada, te su analizirane prednosti i nedostaci Hrvatske kao mjesta za rad i život digitalnih nomada.

U zaključku se ističe da digitalni nomadizam postaje sve popularniji način života i rada, a da se broj digitalnih nomada očekuje da će rasti u budućnosti. Stoga je važno da države prilagode svoje zakone i propise kako bi omogućile digitalnim nomadima jednostavniji i lakši način rada i boravka u njihovim zemljama. U tom smislu, Hrvatska ima određene prednosti kao destinacija za digitalne nomade, ali isto tako ima i prostora za poboljšanje.

7. POPIS LITERATURE

7.1 Knjige

Makimoto T., Manners D. (1997.) Digital Nomad

Ferriss T. (2011.) The 4-Hour Work Week: Escape the 9-5, Live Anywhere and Join the New Rich

7.2 Znanstveni i stručni članci

Thompson, B.Y., (2018). Digital nomads: Employment in the online gig economy. *Glocalism: Journal of Culture, Politics and Innovation* 2018(1), str. 1-26.

7.3 Internetski izvori

Kelly, H. i Arelano, D. (Ožujak 2021.) WORK AND WANDER: MEET TODAY'S DIGITAL NOMADS

<https://cdn-research.adventuretravel.biz/research/56521318196fafa6545132112/ATTA-Digital-Nomads-Research-Report-2021-12941205.pdf>

Woodward L. (2006.) *Matadornetwork* <https://matadornetwork.com/author/lea-woodward/>

Hart A. (17. svibnja 2015.) *Living and working in paradise: the rise of the 'digital nomad'*

<https://www.telegraph.co.uk/news/features/11597145/Living-and-working-in-paradise-the-rise-of-the-digital-nomad.html>

Nomad List (n.d) <https://nomadlist.com/>

Wang B., (2018) <https://scholar.google.hr/citations?user=VJTDvJQAAAJ&hl=hr&oi=sra>

Weiler Reynolds B. (n.d.) FlexJobs Digital Nomad Survey: Insights into the Remote Lifestyle

<https://www.flexjobs.com/blog/post/flexjobs-digital-nomad-survey-insights-remote-lifestyle/>

Nomadific (11. lipnja 2021.) Digital Nomad Statistics and Future Projections

<https://nomadific.com/digital-nomad-statistics/>

Adventure travel trade association (ATTA) (n.d.) <https://www.adventuretravel.biz/>

Remote.co (n.d.) <https://remote.co/remote-jobs/qa/>

Buffer.com (n.d.) *State of remote work* <https://buffer.com/state-of-remote-work/2022>

MBO (2020) *The State of Independence in America 2020*

https://info.mbopartners.com/rs/mbo/images/MBO_Partners_State_of_Independence_2020_Report.pdf

Citiesabc.com (12. kolovoza 2020.) *Estonia launched the first digital nomad visa in the EU*

<https://www.citiesabc.com/estonia-launched-first-digital-nomad-visa-eu/>

Citizenremote.com (4. svibnja 2023.) Portugal Digital Nomad Visa (D7, Temporary Stay Visa)

Viza Portugal <https://citizenremote.com/visas/portugal-digital-nomad-visa/>

Glas Istre (12. veljače 2023.) *U Hrvatskoj na tisuće digitalnih nomada, žele li ostati duže moraju*

se snaći <https://www.glasistre.hr/hrvatska/2023/02/12/u-hrvatskoj-na-tisuce-digitalnih-nomada-zele-li-ostati-duze-moraju-se-snaci-845661>

Nomad Girl (28. ožujka 2023.) 54 Countries With Digital Nomad Visas – The Ultimate List

<https://nomadgirl.co/countries-with-digital-nomad-visas/>

HTZ (n.d.) *Croatia, your new office!* <https://croatia.hr/en-gb/useful-information/digital-nomads>

8. POPIS SLIKA

Slika 1. Estonska viza za digitalne nomade	19
Slika 2. Rumunjska	25
Slika 3. Curacao	27
Slika 4. Namibija	29
Slika 5. Bahrein.....	30
Slika 6. Jan de Jong.....	33
Slika 7. Izgled stranice HTZ-a namjenjen digitalnim nomadima	34

9. POPIS GRAFIKONA

Graf 1. Elementi u radu digitalnih nomada.....	7
--	---

10. POPIS TABLICA

Tablica 1. Popis zemalja sa vizom za strance uz koje je moguć rad digitalnog nomada.....	31
Tablica 2. Popis susjednih zemalja bez vize za digitalne nomade i rokovi važenja turističkih viza	32

11. ŽIVOTOPIS DIPLOMANTA

Domagoj Kranjčec

Ekonomist

ZAGREB, 10000, HRVATSKA

Profil

djelatnik u korporacijskom sektoru sa iskustvom duljim od 14 godina u radu sa klijentima u vidu savjetovanja kod realizacije finansijskih i nefinansijskih proizvoda Banke, pružanju podrške pri korištenju internet i mobilnog bankarstva, rješavanju reklamacija klijenata kao i naplati potraživanja. Naplata premije, kreiranje prijedloga za ovrhe, upravljanje portfeljem otvorenih potraživanja i premijsko računovodstvo u osiguravajućem društvu.

Željan stjecanja novih znanja i iskustava, snalažljiv u novim izazovnim situacijama vrlo rado se volim okušati u novim poslovima kao i proširivanju vidika.

Posjedujem iskustvo u praćenju odaziva na marketinške kampanje objavljene u javnim medijima, istraživanju konkurentskih tržišta, izradi prijedloga vezano uz poboljšanje poslovanja i praćenju zakonskih propisa. Stekao sam iskustvo u odobravanju kredita građanima, provjeri propisane dostavljene dokumentacije kao i validaciji iste, provjeri istinitosti navedenih podataka u zahtjevu sa poslodavcem, provjeri boniteta poslodavca, te uočavanju indikatora eksterne prijave. Aktivno sudjelujem u implementaciji i testiranju u radnom okruženju novih aplikacija, te pružam edukaciju i podršku pri korištenju istih. Posjedujem i iskustvo u suradnji sa vanjskim suradnicima i poslovnim partnerima kao i znanje o poslovnom i korektnom ophođenju sa istima.

Stječem iskustvo rada u logističkoj branši, te osobnim zalaganjem pridonosim razvoju drugih zaposlenika, njihovoj motivaciji i poboljšanju procesa i rezultata poslovanja.

Povijest zaposlenja

Kordinator osoblja, Vile Matilde beach resort, Zagreb - Vodice
Travanj 2023. –

Detalji

Kanalski put 36B, 10000
Zagreb, Hrvatska
+385 98 9480 991
faca007@gmail.com
DATUM ROĐENJA
25/01/1985

Vještine

komunikacijske vještine
timska suradnja
pregovaranje
emocionalna inteligencija
informatička pismenost
aktivan vozač

- Vođenje i koordiniranje radnih procesa ugostiteljskih objekata, domaćinstva, održavanja, skladišta i nabave
- Nadzor i kontrola rada djelatnika iz gore navedenih odjela
- Kontrola ispravnosti dokumentacija koja prati rad navedenih odjela
- Edukacija zaposlenika
- Unaprijeđenje poslovanja
- Propisivanje SOP dokumentacije

Quality manager, GLS Croatia, Zagreb

[Prosinac 2021. – Ožujak 2023.](#)

- Odgovornost za upravljanje odštetnim zahtjevima klijenata
- Predlaganje poboljšanja procesa manipulacije unutar GLS sustava
- Razvoj prijedloga za poboljšanje sigurnosti slanja paketa zajedno sa klijentom
- Odgovornost za klijentovo zadovoljstvo uslugom

Stručni suradnik u premijskom računovodstvu i naplati, Uniqa d.d., Zagreb

[Listopad 2020. – Prosinac 2021.](#)

- Upravljanje otvorenim potraživanjima
- Pronalazak rješenja naplate i spriječavanje ovršnog postupka
- Priprema ovršnih prijedloga
- Premijsko računovodstvo
- Dnevna usklada i naplata potraživanja sa pravnim osobama

Stručni suradnik naplate u Sberbank d.d., Zagreb

[Svibanj 2018. – Listopad 2020.](#)

- Vođenje i upravljanje aktivnostima tima naplate
- Odgovoran za upravljanje dospjelim dugovanjima klijenata (kontakt i podrška klijentu, razvoj i odabir odgovarajućeg rješenja zajedno s klijentom, a po politici tvrtke)
- Izrada analitičkih izvješća o prodajnim proizvodima i preoblikovanje proizvoda za poslovne subjekte gdje je primjenjivo
- Odgovoran za zadovoljstvo klijenta interno i vanjsko
- Upravljanje portfeljom potencijalnih NPL plasmana
- Sudjelovanje u implementiranju i testiranju naplatne aplikacije
- Evidencija i naplata kolateralima

Stručni suradnik za prodaju i mrežu poslovnica u Sberbank d.d., Zagreb

[Studeni 2007. – Svibanj 2018.](#)

- Odgovornost za pravovremeno eskaliranje/dodjelu reklamacija
- Sudjelovanje u uvođenju i testiranju aplikacija kao npr. Agent Desktop (Logos Application Center), CPM Live 2.0
- Testiranje i kontrola rada CRM sustava u radnom okruženju

Jezici

Engleski

Njemački

Talijanski

Referent u Raiffeisenbank Austria d.d., Zagreb

02.02.2005. - Studeni 2007.

- točno i pravovremeno izvršavanje postavljenih zadataka u procesima vezanim za pružanje informacija
- aktivna prodaja proizvoda banke i ugovaranje sastanaka u poslovnoj mreži
- Pomoć pri instalaciji podrške internet bankarstva
- pomoć prilikom provođenja deviznih i kunskih doznaka

Školovanje

Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić, Vladimira Novaka 23, 10290 Zaprešić

Rujan 2020. -

Ekonomist - I Ekonomska škola, Medulićeva 33, 10000 Zagreb

Rujan 1999. - lipanj 2003.

Edukacija

Edukacija govornih vježbi kod gospođe Jasmine Nikić (voditeljica i spikerica, član povjerenstva za jezik i govor HRT-a) danas predavač na poslovnom učilištu EXPERTA,

Six Sigma Awareness trening (u organizaciji RBA)

Komunikološki seminar o stvaranju utiska i kulturi razgovaranja - EXPERTA

Telefonska komunikacija sa "teškim" klijentima - EXPERTA

Telefonska komunikacija gospodin Davor Bilman – VERNAR ADRIA d.o.o.

Usavršavanje engleskog jezika u školi stranih jezika Aliter

Tečaj talijanskog jezika u školi stranih jezika Prima Lingua

Hobiji

12. IZJAVA O AUTORSTVU ZAVRŠENOG RADA I AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjava o autorstvu završnog rada i akademskoj čestitosti

Ime i prezime studenta: Domagoj Kranjčec

Matični broj studenta: 0234062340

Naslov rada: Digitalni nomadi

Pod punom odgovornošću potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristio sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirao niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam naveo autora i izvor te ih jasno označio znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spreman sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada.

Potvrđujem da je elektronička verzija rada identična onoj tiskanoj te da je to verzija rada koju je odobrio mentor.

Datum

04.07.2023.

Potpis studenta

